

BÀI 25

MÂY VÀ SÓNG

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Cảm nhận được ý nghĩa thiêng liêng của tình mẫu tử.
- Thấy được đặc sắc nghệ thuật trong việc tạo dựng những cuộc đối thoại tưởng tượng và xây dựng các hình ảnh thiên nhiên.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. SGK chỉ dành 1 tiết học cho thơ Ta-go nên không cần bổ sung gì về tác giả ngoài những điều nêu trong chú thích (★). Tuy nhiên, nếu có điều kiện, có thể nói thêm điểm này : Ra-bin-đra-nát Ta-go là một nhà thơ đã gặp nhiều điều không may trong cuộc sống gia đình. Trong 6 năm, từ 1902 đến 1907, ông đã mất năm người thân : vợ (1902), con gái thứ hai (1904), cha và anh (1905) và con trai đầu (1907). Phải chăng đó cũng là một nguyên nhân khiến cho tình cảm gia đình đã trở thành một trong những đề tài quan trọng của thơ Ta-go ?

2. Hai bản dịch *Mây và sóng* được sử dụng lâu nay trong SGK *Văn học 6* và các sách tham khảo đã giúp cho HS cảm nhận được nhiều điều tinh tế, thú vị về bài

thơ. Tuy nhiên, nhược điểm của cả hai bản dịch này, đặc biệt bản dùng trong SGK, là có một số chỗ không sát với ý của nguyên bản. Bởi vậy, những người biên soạn SGK đã dịch lại, có tham khảo bản dịch của nhà thơ Đào Xuân Quý.

3. Cần cho HS rõ đây là một bài *thơ văn xuôi* (không theo luật thơ nào, không có vần). Tuy vậy, bài thơ vẫn có âm điệu nhịp nhàng (thể hiện qua bố cục, sự cấu tạo các dòng thơ...). HS cần thể hiện được âm điệu nhịp nhàng ấy trong lúc đọc văn bản.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

GV dựa vào chú thích (★) trong SGK để dẫn vào bài.

Hoạt động 2. Hướng dẫn đọc – hiểu văn bản.

1. Tìm hiểu đặc điểm bố cục của bài thơ (câu 1 trong SGK).

a) Trừ cụm từ "Mẹ ơi" ở đầu bài thơ, trình tự tường thuật của hai phần đều giống nhau :

- Thuật lại lời rủ rê.
- Thuật lại lời từ chối và lí do từ chối.
- Nêu lên trò chơi do em bé sáng tạo.

Qua lí do từ chối, đã hé lộ tình thương yêu mẹ của em bé ; song qua việc sáng tạo trò chơi bất ngờ, thú vị, tình thương yêu mẹ mới trở nên nổi bật. Em không những không phải "rời mẹ" mà còn được "lăn, lăn, lăn mãi, rồi sẽ cười vang vỡ tan vào lòng mẹ".

Trình tự tường thuật giống nhau song ý và lời lại không hề trùng lặp. Mây và sóng đều là những cảnh vật tự nhiên hấp dẫn song tính chất hấp dẫn khác nhau. Sự hấp dẫn của trò chơi ở những người sống "trên mây" và sóng "trong sóng" cũng khác nhau. Hình ảnh mẹ, tấm lòng mẹ chỉ xuất hiện một cách gián tiếp qua lời con, song ở phần hai rõ nét hơn, da diết hơn...

b) Do đó, nên quan niệm "phần hai" là đợt sóng lòng dâng lên lần thứ hai của em bé chứ không phải là phần hai trong bố cục của một tác phẩm. Thêm một lần cụm từ "Mẹ ơi" ở đầu phần hai của bản dịch cho cân đối là không cần thiết.

Đây không phải là sự thổ lộ tình cảm thông thường mà là sự thổ lộ trong tình huống có thử thách. Đó chính là lí do tồn tại của phần hai. Phải có phần hai, phải qua những thử thách khác nhau, tình thương yêu mẹ của em bé mới được thể hiện trọn vẹn.

2. Xác định vị trí của dòng thơ "Con hỏi : ..." ở mỗi phần (câu 2 trong SGK).

Nếu em bé từ chối ngay lời rủ rê của những người sống "trên mây" và "trong sóng" thì tình cảm sẽ thiếu chân thực vì trẻ em nào chả ham chơi ! Em phần nào đã bị lôi cuốn, song vấn đề là không thể đánh đổi thú vui chơi với việc xa rời mẹ. Tình thương yêu mẹ đã thắng lời mời gọi của những người sống "trên mây" và "trong sóng".

Tình thân nhân văn sâu sắc của bài thơ thể hiện chính ở sự khắc phục ham muốn ấy.

3. Phân tích ý nghĩa trò chơi sáng tạo của em bé (câu 3 trong SGK).

– Em bé khắc phục ham muốn nhất thời, không tìm cách lên mây hay nương theo làn sóng, không hề có nghĩa là ghét bỏ "mây" và "sóng". Em đã nghĩ ra hình thức tuyệt diệu để hoà hợp tình yêu thiên nhiên và tình mẫu tử bằng cách biến chính mình thành "mây" rồi thành "sóng", còn mẹ thành "trăng" và "bến bờ kì lạ".

– Trò chơi của em quả là "hay", "thú vị" hơn nhiều vì em không chỉ có "mây" – chính em đã là mây – mà còn có "trăng" – hiện thân của "mẹ", không phải chỉ để cùng chơi đùa như với những người sống "trên mây" mà để cùng sống dưới một "mái nhà" cho em được ôm ấp, được tiếp nhận ánh sáng dịu dàng ; em không chỉ có "sóng" – chính em đã là sóng – mà còn có "bến bờ kì lạ" – hiện thân của "mẹ", bờ biển bao dung, rộng mở luôn sẵn sàng tiếp đón em "lăn, lăn, lăn mãi... vào lòng".

– Từ hai cực tưởng như đối lập, bài thơ đã đi đến một sự dung hợp hài hoà, một kết thúc viên mãn.

4. Phân tích nghệ thuật xây dựng hình ảnh thiên nhiên (câu 4 trong SGK).

– Mây, trăng, sóng, bờ biển, bầu trời,... vốn đã là những hình ảnh thiên nhiên thơ mộng. Những hình ảnh đó trong bài đều do trí tưởng tượng của em bé tạo ra

nên lại càng lung linh, kì ảo. Ai sống trên mây, trong sóng vậy ? Những chú tiên đồng cùng trang lứa hay những ông tiên trên trời xanh, những nàng tiên cá dưới biển cả ? Tha hồ mà liên tưởng...

– Lung linh, kì ảo song vẫn rất sinh động, chân thực. Những hình dáng, hoạt động, âm thanh, màu sắc được dùng để miêu tả mây, trăng, sóng, bờ biển, bầu trời đều rất sát hợp.

5. Phân tích ý nghĩa của câu thơ "*Con lăn, lăn, lăn mãi... ở chốn nào*" (câu 5 trong SGK).

Dẫu được miêu tả sinh động, chân thực, những hình ảnh thiên nhiên trong *Mây và sóng* đều mang ý nghĩa tượng trưng. Những trò chơi "trên mây", "trong sóng" là tượng trưng cho bao thú vui hấp dẫn của cuộc đời nói chung. "Bến bờ kì lạ" là tượng trưng cho tấm lòng bao la và bao dung của mẹ... Song, câu thơ này đã tạo ra một hình ảnh tượng trưng mang màu sắc triết lí đậm đà nhất. So sánh tình mẹ con gắn bó với quan hệ mây – trăng, biển – bờ, tác giả đã nâng tình cảm ấy lên kích cỡ vũ trụ. Đến câu cuối, còn hơn thế : "... Không ai trên thế gian này biết mẹ con ta ở chốn nào". Nói vậy có nghĩa là "mẹ con ta" ở khắp mọi nơi, không ai có thể tách rời, phân biệt và chia cách được "mẹ con ta", cũng có nghĩa là tình mẫu tử ở khắp nơi, thiêng liêng, bất diệt.

6. Gọi ý hướng trả lời câu 6* trong SGK.

Ngoài ý nghĩa tình mẹ con, bài thơ có thể gợi cho ta suy ngẫm về một số vấn đề khác. Đây là câu hỏi *mở*, mỗi em có thể có những liên tưởng riêng cần được tôn trọng, miễn là liên tưởng xuất phát từ văn bản. Dưới đây là một vài hướng suy ngẫm và liên tưởng HS có thể nêu ra :

– Con người trong cuộc sống vẫn thường gặp những cám dỗ và quyến rũ. Muốn khước từ chúng, cần có những điểm tựa vững chắc mà tình mẫu tử là một trong những điểm tựa ấy.

– Bài thơ đã chấp cánh cho trí tưởng tượng của tuổi thơ song cũng nhắc nhở mọi người rằng, hạnh phúc không phải là điều gì xa xôi bí ẩn, do ai ban cho mà ở ngay trên trần thế và do chính con người tạo dựng.

– Bài thơ cho thấy mối quan hệ giữa tình yêu và sự sáng tạo...